

Семінарське заняття 2

Тема: Основи глобального політичного прогнозування

План

1. Сутність глобального політичного прогнозування.
2. Прогностичні концепції розвитку майбутнього в працях сучасних футурологів.
3. Особливості світоустрою к.ХХ – поч. ХХІ ст. та перспективи його трансформації. Геополітичні сценарії розвитку майбутнього України.

 Ключові поняття: глобальне політичне прогнозування, дихотомія «виклик-відповідь», моделі світоустрою, сценарії глобального політичного розвитку, світ-системний підхід.

Методичні рекомендації

👉 Розкриваючи **перше питання**, необхідно з'ясувати, що представляє собою глобалізація в її історичній динаміці як об'єкт глобального політичного прогнозування та як предмет. Слід визначити основні принципи глобального політичного прогнозування: невизначеності майбутнього; біфуркації; дискретності простору-часу. Студенти мусять пояснити, в чому полягають методологічні проблеми глобального політичного прогнозування, чим обумовлена криза прогностичної парадигми Модерну. Далі слід проаналізувати феномен Постмодерну, відмінності концептів Модерну та Постмодерну. Визначити, в чому полягають політичні ознаки Постмодерну та загалом постмодернізація суспільно-політичних процесів. Для більш глибокого усвідомлення сутності глобального політичного прогнозування, варто ознайомитися з концепцією російського вченого О.Панаріна, яку автор виклав у праці «Глобальне політичне прогнозування». Опрацьовуючи цю монографію, студенти повинні визначити: що є предметним полем даного напрямку наукових досліджень; що уявляє собою новий тип прогностичної свідомості; які дві політичні домінанти будуть складати основу альтернативи нинішнього стану розвитку людської цивілізації; в чому полягає діалектика дихотомії «виклик-відповідь» та її значення в глобальній прогностиці.

👉 Розкриття **другого питання** орієнтує студентів на змістовний аналіз проектів глобального майбутнього провідних політологів, соціологів, публіцистів, прогнози яких складають порядок денний сучасних наукових дискусій щодо перспективних трендів розвитку світової цивілізації. Студентам пропонується ознайомитися з такими працями (зміст яких, на вибір, реферативно викласти): «Мегатенденції, рік 2000. Десять нових

напрямів 90-х років», де автори Дж.Нейсбіт та П.Абурден визначають нові тренди розвитку людства; «Кінець історії», «Кінець історії і остання людина» Ф.Фукуями про тріумф лібералізму як безальтернативну модель політичної і економічної організації, завершальну форму державного управління людства; Г.Кіссінджера «Дипломатія», «Чи потрібна Америці зовнішня політика?» та З.Бжезинського «Велика шахівниця» з викладом їх концепцій «нового світового порядку»; «Аналіз світових систем і ситуація в сучасному світі», де І.Валлерстайном обґрунтовано світ-системний аналіз; С.Хантінгтона «Зіткнення цивілізацій», у якій автором окреслені нові формати взаємодій між Сходом та Заходом, ознаки нової геополітичної моделі світоустрою. Необхідно також проаналізувати і шляхи формування альтернативної цивілізації, розробка яких представлена І.Бестужевим-Ладою в його праці «Альтернативна цивілізація».

👉 Підготовка відповіді на **третє питання** передбачає усвідомлення специфічних рис сучасної системи міжнародних відносин як чинника геополітичного структурування. Студенти повинні дослідити еволюцію світоустрою від «стратегічного паритету» Заходу і Сходу (1970 – 80-і рр.) до політичної гегемонії Заходу (1990-і рр.), процеси і стратегії створення однополярного світу (З. Бжезинський, С. Телботт, М. Олбрайт), фундаментальні принципи центр-периферійної взаємодії в західному співтоваристві. Необхідно пояснити сутність і перспективи реалізації євроцентристської і західноцентристської концепцій світу, проекту «Рах Амерікана» і «багатополюсного світу». Для більш ґрунтовного засвоєння матеріалу варто опрацювати сценарії геополітичного майбутнього «Світ після кризи», розроблений експертами Національної розвідувальної ради США, та «Моделі посткризового розвитку: Глобальна війна або новий консенсус», розроблений під егідою Інституту дослідження майбутнього (Росія). Студенти мають порівняти зміст та висновки цих джерел, проаналізувати їх емпіричну базу та достовірність прогностичних оцінок. Особливої уваги вимагає вивчення геополітичних сценаріїв майбутнього СНД і зокрема України. З огляду на поставлене завдання, доцільно визначити особливості й соціальні орієнтири розвитку України, проблеми трансформації українського суспільства. Доречно з'ясувати пріоритети геополітичної стратегії та зовнішньої політики України, та загалом місце України в ключових геополітичних контурах (США, ЄС, Росія та Митний Союз). У підсумку опрацьованої інформації студенти мають визначити загальні тенденції глобального розвитку, висловити власну позицію з приводу того, які з досліджених ними прогнозів справджуються, а які, можливо, є певним чином провокативними.

📌 Теми рефератів

1. Концепція глобального політичного прогнозування О.Панаріна.

2. Ліберальний оптимізм Ф.Фукуями в обґрунтуванні ідеї «кінця історії».
3. Концепція «нового світового порядку» Г.Кіссінджера.
4. Феномен «зіткнення цивілізацій» С.Хантінгтона у формуванні нових контурів світоустрою.
5. Перспективи глобального майбутнього в мондіалістичних прогностичних концепціях.
6. Позиції України в майбутньому європейському та світовому порядку.

Питання для самоконтролю

1. Поясніть сутність поняття «глобальне політичне прогнозування».
2. Розкрийте принципи глобального політичного прогнозування.
3. Чим обумовлена криза парадигми Просвітництва і в чому полягають постмодерні тенденції суспільно-політичних трансформацій?
4. Охарактеризуйте концепцію мегатенденцій розвитку людства Дж.Нейсбіта і П.Абурден.
5. Обґрунтуйте концепцію «кінця історії» Ф.Фукуями.
6. В чому полягають перспективи нового світоустрою за Г.Кіссінджером?
7. Розкрийте зміст геостратегічної концепції зіткнення цивілізацій С.Хантінгтона.
8. Визначте шляхи формування альтернативної цивілізації за І.Бестужевим-Ладою.
9. Надайте пояснення теорії світ-системного аналізу І.Валлерстайна.
10. Які контури майбутнього світоустрою визначає З.Бжезинський в роботі «Світова шахівниця»?
11. Опишіть сучасні концепції глобального переформатування.
12. Проаналізуйте сценарії геополітичного розвитку України.

Питання для дискусії

1. Чому парадигма суспільного розвитку епохи Модерну переживає сьогодні кризу, не знаходячи відповідей сучасним викликам глобалізації? Які саме установки європейського Модерну О.Панарін вважає перешкодою на шляху розвитку сучасної теорії загального прогнозування?
2. Якою, на вашу думку, має бути сучасна прогностична парадигма?
3. В чому полягає евристичне значення діалектики «виклик – відповідь» у сучасній прогностиці?
4. На думку В.Цимбурського сутність майбутніх геополітичних конфліктів полягає не в зіткненні цивілізацій (як у С.Хантінгтона), а у боротьбі цивілізацій за лімітрофні зони. Обґрунтуйте свою позицію з приводу цієї точки зору.

5. Грунтуючись на опрацьованих вами концепціях сучасних прогнозистів та спираючись на власні роздуми, обміркуйте, які сценарії глобального розвитку найбільш ймовірні на перспективу короткострокового, середньострокового і довгострокового прогнозу.

Література

1. Андрущенко Т.В. Параметри «нового світу»: критико-аналітичний аналіз світових футурологічних прогнозів // Гілея: науковий вісник. Зб. наук. праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2011. – Випуск 44 (2). – С. 602-609.
2. Андрущенко Т.В. С. Хантингтон: зіткнення цивілізацій як політичний прогноз // Гілея: науковий вісник. Зб. наук. праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2009. – Випуск 23. – С. 365-373.
3. Вовканич І. Формування зовнішньополітичної стратегії України в центральноевропейському геополітичному просторі // Геополітика України: історія і сучасність: Зб. наук. праць. Вип.1. – Ужгород: Ліра, 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Geopolityka/2009_1/PDF/Vovkanych.pdf.
4. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: Теорія, методологія, практика. – К.: Генеза, 2006. – С. 216-245.
5. Дзюба І. Україна перед Сфінксом майбутнього // УІЖ. – 2002. – № 3. – С. 3-22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://histans.com/JournALL/journal/2002/3/1.pdf>
6. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. К.: Наш формат. 2025. 400с.
7. Резнікова О.О. Україна та нові глобальні виклики // Незалежність України в глобалізованому світі: вектори ХХІ століття: Зб. матеріалів міжнар. наук. конф. (Київ, 22 серп. 2011 р.). – К.: НІСД, 2011. – С. 174-179 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/Cles/Nezalezn1-0c2d4.pdf>
8. Стратегії розвитку України: теорія і практика / За ред. О.С. Власюка. К.: НІСД, 2002. 864 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/strateg2/index.htm>
9. УКРАЇНА – 2030. СТРАТЕГІЯ ЗМІНИ МАЙБУТНЬОГО. Національний інститут стратегічних досліджень. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/ukraine-2030-1.pdf>
10. Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку / Монографія Національного інституту стратегічних досліджень і Національного інституту українсько-російських відносин. К.: НІСД, 1999. 384 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/book/ogljad/index.htm>

11. Фрідман Джордж. Наступні 100 років. Прогноз на ХХІ століття. К.: Морфеус, 2025. 464 с.
- 12.